

A A R O N,
S I V E ,
SANCTORVM VESTIMENTORVM
ORNAMENTORVM QVE SVMMMA
DESCRIPTIO: AD SACRI APPARATVS
INSTRVCTIONEM:

BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI, EXPOSITORE.

A N T V E R P I A E
Excudebat Christophorus Plantinus
Regius Prototypographus.
M. D. LXXII.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS PRÆFATIO.

ACERDOTII antiqui, quod cœmbra fuit admiranda illius lucis, quæ per Iesu Christi sacerdotium atque sacrificium emicuit; arcanam significationem recte agnosci intelligi non posse, nisi partes omnes cognoscantur, quibus illud ministerium instructum ornatumq; fuerat, aperte satis sanctissimus ille vir Paulus indicauit in illa mysterijs ac profunda doctrina plenissima Epistola, quam ad Hebraeos conscripsit: in ea enim multas huius generis ac ministerij partes exactissimè explicando persecutus, plures alias significationes tantum attigit. Idem etiā Iohannes Apostolus in libro quem Apocalypsin inscripsit, non uno tantum loco egit, quinimo totum illud argumentum, quod omnino diuinum, diuinæq; sapientia rationibus refertum est, multis allusionibus & significationibus ex antiqui sacerdotij observatione petitis, instruxit & amplificauit. Cum verò inter ceteras illius ministerij partes, vestimentorum ornatusq; omnis rationem à Deo prescriptam, diligenterq; à Moše, atque deinceps dum illa sacula durauere, non sine magno arcana significationis testimonio obseruatam perpetuò fuisse sciamus, & officio nostro satisfacturi, & sacrarum rerum studiosis opera precium facturi esse videbamur, si partes ipsas, uti habuisse cognouimus, breuiter ac dilucide describeremus, ut ex obseruata atque inspecta prius imagine illa cœibili et corporeâ spiritualis illius ornamenti ac decoris, quo summus ille sacerdos, quem hac omnia significabant, æterno Patri pro mundo omni litaturus placuit, contemplatio certius & expeditius iniri possit. Cupimus verò nos ad publicam utilitatem de his reconditionibus rebus ac mysterijs aliquando differere, aut aliquos sapientia spiritu præditos extare, qui melius etiam, quam nos possumus, differant. Nec verò dubitamus, quin Deus omnia hac, atque his etiam plura & maiora aperiri & communicari hominibus velit, si modo tantum in eis studium, tantusq; harum rerum amor, quantum ipsarum dignitas postulat, reperiatur. Datum Antuerpia VII. Cal. Aprilis. CIO. ID. LXXII.

A A R O N,

S I V E ,

S A N C T O R V M V E S T I M E N T O R V M E T O R N A T V S D E S C R I P T I O .

SANCTAS vestes eo ordine, quo indui solebant, describimus: namque in sacris libris alia ratio inquit, ordinis nimis rurum eius, qui in opere faciendo obseruatus, atque in sacerdote induito spectatus est.

Atque totius huius ornatus materia eadem fuit, quæ in cortinis tabernaculi penitioribus, addito tamen auro, & gemmarum vario genere. Illi (inquit) accipient aurum & hyacinthum, & purpuram, coccumq. bis tinctum, & byssum. Est autem hyacinthus qui Hebraicè dicitur חַלְבָּן, color inter rubrum & cælestem, quem Hispani Cardeno vocant. huius interpretationis auctor est Iosephus, quem Græci Latinique postea sequi sunt. Purpuram vero, quam ψυχής Hebræi, Chaldaei vero ψυχή, siue proprio ipsorum, siue alieno pronuntiant nomine, color omnino rubeus est, quem Arabes ψυχή vocant. pictoribus hic color Taca vocatur: Cremesinum siue carminum multi vocant. Coccum vero bis tinctum, quem Hebraicè ψυχή dici nouimus; quod ex verbo vermiculum iteratum siue vermiculatum iterum reddere possumus; idem est nobis, qui saepè ab antiquis commemoratur, murex, & murex iteratus siue διβαφος, & ostrum dicitur. scimus enim conchyliorum siue cochlearū genus esse, qui murices Latinis dicuntur, quorum animalculorum sanguine cum aliis rebus commixto, vestes tingebantur, eaq; splendore maximo præter ceteros colores nitebant: erant autem graui odore, quem corrigi opus esset.

Hæc Calabrum coxit vitiato murice vellus, dixit Satyricus. erant vero bis tinctæ lanæ, omnium primæ & pretiosissimæ. Hanc vocem Chaldaeus interpretatur ψυχή Colorem splendentem. Byssus qui Hebraicè ψω, ab eximio candore marmori æmulo dicitur, perpetuò à Chaldaeis ψω Bus appellatur, vnde byssus Græcis ac Latinis y in u ex more mutata pronuntiatur. Est autem optimi & albissimi lini genus: cuiusmodi Aegyptiū sepe vidimus. illius enim regionis laudatissimum esse, in sacra Geographia docebamus. Atque ex hac materia vestimenta & ornamenta numero & forma distincta, comparata sunt. : קְרֵנֶת חַלְבָּן : לִוְיָה : פְּרָא : נְשָׁת : אֲנָגָת Latinè, vt nostra versio habet, Rationale, superhumeral, tunica, linea stricta, cidaris & baltheus. Horum ratio ex descriptione ipsa commodius, quā ex nominibus, cognosci potest.

Præter feminalia, quæ communia Pontifici maximo ac minoribus sacerdotibus erant ad usum operendi carnem turpitudinis suæ, illorum ornamentorum, quæ in gloriam & decorem facta fuerunt, prima omnium fuit, quam interpres noster Lineam strictam, & tunicam, & tunicam byssinam vertit, Hebraicè נְחַזְקָה ψυχή vocatur, Chaldaicè vero ψυχή τόντρα exponit. eiusmodi forma fuit, qua talaris Romanorum stola. atque ita perpetuò Ioannes docet, cùm de huius vestis arcana significatione in Apocalypsi verba facit: erat autem vestis longa, manicata, qua totum corpus, capite & collo excepto, inducatur. hæc Aaroni sacerdoti ex simplici byssi materia confecta fuit; ita tamen texta, vt oculorum figuræ continuis contiguisque ordinibus refert, eo modo quo apud Romanos scutulatas vestes aliquando in usu fuisse legimus. Nam è C H E T H O N E T H T H A S B E T S, tunicam occellatam ex verbo vertere possumus, atq. ita in Arabica versione يَوْمَ

legimus, pro حَذَّة, in Chaldaica vero Paraphrasi קְרֵנֶת quā Polymitam antiquo vocabulo, & nostris vulgaribus linguis Listatam vertimus: erat enim certis ordinibus quas Listas vocant, insignis; illiq. ordines occellati oës, cuiusmodi mappas in hoc Belgio contextas vidimus, quæ perdicis oculi, à figurarum illarū frequentia, vulgo vocantur. Hoc autem ut singulare neq. arcana significatione caret, in hac prima ueste annotatu visum est dignissimum.

Descriptæ iam à nobis Tunicæ lineæ, superinduebatur aliud vestimenti genus, quod Hebraicè לִיוְיָה dicitur, pro quo nostra versio Tunicam reddit, ad verbum vero Supparum dicere possumus: eius usus semper fuit, vt super alias uestes honoris ac decoris gratia induceretur. Fuit autem eodem nomine duplex uestis forma; altera Meghil simpliciter, altera vero Meghil Ephod appellata. atque prior quidem communis erat tum sacerdotum tum principum, virorū ac foeminarū uestis, eaq; soluta ac sine manicis, qua totum corpus amiciebatur; cuius usus uestis Romanis, Toga; Græcis Pallium, fuit; altera vero vndique clausa, præter capitiū quo inducebatur caput, & foramina iuxta humeros per quæ brachia exerebantur: hanc Scriptura vocat Meghil Ephod, hoc est supparum cinctorium vel striatum vel scapulare, de quo nobis sermo est. Erat autem hæc uestis Romanæ prætextæ forma fere similis, quam tunica illa linea siue stola breuiorē ex lana hyacinthini coloris parari insit Deus, hac forma integra videlicet, nulloq; latere aperta, nisi quantum brachia caputq; admitteret, orificio superius facto, totaque inconsutilis, opere, inquam, textoris, quæ in orificio limbū haberet (Labium Hebraica lingua vocatum) ad instar collaris ac limbi lorice antiquæ: sic enim Hebraicè legimus, שְׂמֹרְתָּ בְּשָׁמָרְתָּ Sicut os lorice, vt Chaldaeus paraphrastes exposuit. oportuit autem limbū illū siue labium, quo orificium muniebatur, firmum esse, neque id tamen assutum erat, sed textoris opere cum ipsa ueste simul contextum: idque integrum omninoq; rotundum, non apertum aut fissum aliqua ex parte, vt collaria in uestibus habere solent, quæ nonnihil aperiuntur, vt facilius caput admittant. at vero in hac ueste præcepti legisq; formula cauetur ψυχή αλ. Non finetur, siue non scindetur. neque enim ob id limbū addendus videtur, vt non scindatur, sed limbū integer describitur illa oratione. Huius uestis inferioribus fimbriis siue laciniæ malogranatorum figuræ appensæ sunt, quæ ex hyacintho, purpura & ostro constructæ erant miro artificio; triplex enim color malogranatorum est, quippe grana eximio candentiq. rubore lucet, aut pellucens potius: cortex hyacinthū refert plerumque, sed qua parte Solem accepit, purpureus omnino conspicitur. igitur grana mali punici fissi ex ostro siue murice imitatus est artifex. cætera vero ex duobus aliis coloribus hyacintho & purpura. Inter bina quæque malogranata singula etiam tintinnabula ex auro conflata appendebantur ad formam (vt vox Hebræa significare videtur) mespilorū, cuiusmodi tintinnabula ex ære in usu etiam hodie sunt: nullumq; tintinnabulorum genus est, quorum alia aliis similiorem sonum edant, quā hoc quod mespili refert fructum. Sunt qui trandant duo & septuaginta mala granata totidemq; tintinnabula fuisse.

וְהַ Tertium atque ultimum indumentum fuit Ephod, à praetinctendo, siue rectius ab ambiendo dictum; ambiabat enim humeros, tergum, & pectus: Latinus interpres noster Superumerale transtulit, alij antiqui scapulare dixerunt. materia constabat varia ac multicolore, auro imprimis ductili, hyacintho ac purpura, & ostro siue cocco bis tincto, opere Phrygionico commissis: Opere, inquit, בְּשָׂרֶב Cogitantis, hoc est, ingeniosi artificis. Eius duas partes fuere, anterior & posterior ad humeros coniunctæ, cætera verò solutæ. quæ ut corpori heterent, balteo, vt inferius dicemus, cingebantur. Atque in utroque humero singulæ gemmæ auro inclusæ, eademque magnæ alligatae sunt ex annulo in ipsa inclusione fixo; in altera quidem gemma sex nomina filiorum Israel, in altera verò altera sex incisa fuere magno artificio, ita ut ea nominasacerdotis induiti humeris sustinerentur. Fuere autem gemmæ ex eo genere quod Hebraicæ אֲנֵנָה dicitur, Latini ferè omnes Onychem vertunt. Chaldaica verò & Arabica interpretatione manifeste docent fuisse Beryllos, vocatur enim perpetuò à Chaldais בְּרִילָה, ab Arabibus verò بَرْلَى, ita ut in utraque lingua tres radicales consonantes berylli agnoscantur. illæ verò picturæ, quibus vestis hæc variabatur, nullam certam ac perpetuam rerum naturam referebant, non humanam, non animantis cuiusquam, neque arboris aut plantæ alicuius, sed ingenio arteque inuenta constabant: cuiusmodi, quæ vocantur Maurica siue Arabica, siue Phrygionica excogitare acu pictores solent. ideo enim dictu est, Opus cogitatis, siue, ut nostra Versio habet, opus polymitū. Atque huic indumento siue pectorali quatuor annuli firmissimè assuti erant, duo in humeris sub illis gemmis, quas auro inclusas iam descripsimus, & duo inferius ea parte qua balteus accingitur, ad utrumque latus.

וְהַ Ex eadem omnino materia, hoc est, ex auro, hyacintho, purpura, & murice dibapho ornamentū summi sacerdotis pectori imponendum factum est, quod Hebraicæ אֲנֵנָה dicebatur, Latinè Contemplationem siue observationem iudicij, ex verbo reddere possemus, quod mysticum valde ornamentum atque instrumentum erat à Deo institutū, cuius usu fortes diuinæ ducerentur, certumque oraculorum petendorum redderetur ius. Græci interpretes λογίον vertere, vnde Rationale in nostram editionem est deductum, significatio satis appositè ad rem ipsam quæsita. Fuit autem illud ornamentum quadratae figuræ, hoc est, quatuor lateribus æqualibus ad angulos rectos coniunctis. singularumque laterum mensura fuit Z E R E T H, quam palmos tres siue dimidium cubiti continere in lib. De mensuris docebamus: eratque eiusdem operis & artificij cum Ephod, nec tamen simplex, sed duplex, id est, geminum, vt ex tribus lateribus altera pars alteri commissa esset; ex uno autem laterum dextro, videlicet apertum, qua aliquid in illo ornamento asseruandū inferri posset, vt inferius dicemus.

Huic autem ornamento gemmæ duodecim auro inclusæ artificiis hærebant, in quibus duodecim filiorum Israel nomina incisa fuere, incisione qualem singularis antiquis gemmarum inditam videmus; quæ longè tamen omne aliorum artificum exemplum vinceret. erat verò gemmarum quadruplex ordo, ternæque in singulis ordinibus gemmæ, quarum Hebraica nomina fuere.

Primi ordinis, אַרְם פְּרָחָת נְרָקָת Odem, Pitdah, Bereketh.

Secundi ordinis, נְפָך סְפֹירָה תְּלָמִים Nophech, Zzaphyr, Iahalom.

Tertiij ordinis, לְשָׁם שְׁבָן אַחֲלָמָה Lesem, Sebo, Ahlamah.

Quarti ordinis, תְּרַשְׁבָּה שְׁחָם Tharsis, Soham, Iaspch.

Series autem nominum incisorum ex nascendi or-

dine, atque ex Ierosolymitano Thargum illam fuisse obseruauimus.

- 1 Reuben, Simeon, Levi,
- 11 Ichudah, Isachar, Zebulun,
- 111 Dan, Nephthali, Gad,
- 1111 Aser, Joseph, Biniamin.

Illarum verò gemmarum certissimam rationem nō omnium exactè definire possumus; quantum verò studio ac diligentia hactenus reperi potuimus, breuiter exponemus.

וְהַ Odem nomen accepit à sanguine, cuius colorē omnino refert: quidam Sardium vel Sardonychen esse dicunt; nos verò cum Helia Rubinum apud nos dictum esse arbitramur; maximè cùm Chaldaice vocari sciamus אַרְם zzamchan, id est, rubrum. affine autem est nostrum nomen Rubin nomini Reuben, quod in illa gemma incisum erat. Ierosolymitanum Thargum etiam נְרָקָת vocat, eadem rubedinis significatione.

וְהַ Pitdah, literas habet radicales tres cum Topazio conuenientes P. T. D. quanquam transpositas cum T. P. Z. nam Z. & D. eiusdem sunt soni. ideo topazij genus esse videtur, viridis tamen & prassini coloris, atque smaragdo æmuli. Namque Chaldaeus Paraphrastes τὰ Onkelos quam Ierosolymitanus, alter οὐρανός, alter οὐρανὸς exponunt. hunc in Aethiopia nasci Ezechiel indicat generosissimum. ita nostra editio rectè habet Topazium. Prassoiden smaragdum sunt qui appellét, quod genus gemmæ aptid Aethiopas nascentis, auctore Iuba, acriter viride est, maximeque à Plinio laudatum.

וְהַ Bereketh. à fulguris vel fulgetri, quod colore ac splendore imitatur, similitudine, nomen accepisse videtur, atque apud Babylonios & Ierosolymitanos nomen idem tuerit בְּרָקָת & בְּרָקָה. Quamobrem Chrysolithū, vel illam Chrysolithi speciem esse existimamus, quam Topazium aureum vocant, Straboque in Ophiade insula reperiri, ex Arthemidoro narrat; pelucidam, & splendore auri resurgentem: quanquam quæ propriè Chrysolithos est, fulgor verius referat.

וְהַ peregrinum nomen est, nisi à conuersione ac mutatione, ex verbo צְפָרָה deriuetur: subobscurum ideo lapidem esse nonnulli dicunt. sed Chaldaeus Paraphrastes aperte צְפָרָה Smaragdum nominat. Ierosolymitanum verò Thargum בְּרָכָה vertit, quod nomen à memoria iuuanda natum videtur. estque fortassis eiusmodi smaragdi virtus.

כְּפָרָה Zzaphir nomen apud nos retinet Saphyri, quam gemmam eiusdem cum nostro Saphyro generis esse, hoc est, cælestis coloris, Moses aperte docet. Et sub pedibus (inquit) eius candor Saphyri, & veluti cælum in claritate. Sed distinguunt Hebrei Saphyrorum species per colores: aiunt enim quosdam esse albos, eosdemque Adamantes vocari; quosdam verò cælestem omnino referentes colorem inter album & cæruleum. Et Saadias Saphyros inter Chrystallorum genera collocat. In homeliariis Hebreorum narratur, quidam qui Saphyrum emeret Romæ, constituisse de precio, si modò periculū fieret: factumque fuisse periculum gemmæ in incude malleo percussæ, quæ malleo incudeque læsis, tamen illæsa permanerit, vnde consequitur Adamantem, qui huiusmodi ferri vim supereret, Saphyri genus esse. vocatur autem hæc genuma ab Onkelos בְּזָבֵן Sabzan: in Ierosolymana verò Paraphrasi צְפָרָה Sympoliana dicitur. itaque Saphyrum hoc loco interpretamur, non hoc fortissimum genus, sed illud alterum quod colore & firmitudine ab hoc differt, cælique speciem refert.

וְהַ Iahalom. à contundendo & percutiendo nomen habet in forma futuri, quæ naturam ac perpetuitatem, vt sèpe iam alias docuimus, indicat. Estque à firmitudine & vi alias gemmas, atque adeò ferrum rumpendi, ita dictus hic lapis. Quare hic verus Adamas

mas videtur esse, atque ita ab Arabibus vocari dicitur אלמס Almas, pro Adamas : autores Sahadias & Abraham Hispani. Hunc Onkelos vocat לְבָבֶן eadē significatione cum Hebreo nomine : nam significat idem quod Capiens vel ferens percussionem. atq. hunc eundem Ierosolymitanus אַלְמָן Oculum vituli nominat.

7. **Lynctius.** **Plinius lib. 37. cap. 4.** Lessim Lygurium vel Lyncurium nostri ventrunt. quem ex Lyncis vrina coagmentari Plinius scribit, indeque dictum affirmat nomen ὄνκος, iisdem consonantibus, quibus Lynx constat. nam Græci & Latini propter suas inflexiones & pronuntiationes peregrina verba facile deformabant. Onkelos hunc lapidem קָנְחִי vocat, proxima etiam Lyncuri pronunciatione. Ierosolymitanus יְמִינָה nominavit. eundem Arabicè vocati يَمِين, Jonas doctor affirmat. Porro Iosephus Lygurium nominavit, idque Versio nostra habet.

8. **Turquesa.** Achaten Græci ac Latini verterunt ; sed Chaldaeus paraphrastes אַלְמָן reddidit, Tarkaia. estque apud nos Turquesa dicta. Ierosolymana paraphrasis בְּלֵינָה vocat : ferrugineū vel ferreum vertere possumus. Antiqui Hispani Iudæi Turquesam quoque dixere hanc gemmam.

9. **Amethystos.** Ahlamah. à somnio nomen habet; quare valere aduersus insomnia quibusdam videtur: atque ita Arabicè vocatur אַלְמָן Ad somnia. hanc gemmam אַלְמָן Onkelos vocat, hoc est, Vituli oculum. Ierosolymitanus verò interpres יְמִינָה Zemargadin. Nostri Latini, Græci, & Hispani interpretes Amethyston vertere. cui affine aliquid habere videtur Ierosolymitanum nomen.

10. **Tharsis.** siue ex inuentore, siue ex loco unde afferebatur, hoc est, ex Aphricæ parte Carthaginem postea dicta, siue ex maris colore, quem refert, quod Mediterraneum mare, Tharsis per metonymiam dicatur. Lapis ille est qui ab Italib. Aqua marina dicitur, cuiusmodi nos elegantissimum aliquando habuimus & magnum. sic enim hunc lapidem Ierosolymitanus paraphrastes & Onkelos vocant יְמִינָה Sicut mare, vel simile mari. Θαρσίος à Tharsis, vel hoc ab illo nomine deductum videtur, est autem Θαρσίος de quo Poëta:

Martial. lib. 1. Mart. Sat. 1. **Duasq. similes fluetibus maris gemmas. &c.** Latini Interpretes Chryfolithum esse dixerunt. sed de Chrysolitho iam differuimus.

11. **Beryllum.** Beryllum esse, superius diximus, ex perpetua Chaldaeorum paraphrastōn interpretatione, qui redundunt, בְּרַלָּא Burla. nostri Onychem vertunt: sed Onychis multa genera sunt, nobis vltra decem videre contigit: decem & octo ostensurum se Iacobus Trezzius Mediolanensis amicus noster pollicebatur: inter quæ Berylli fortassis enumerantur: nam & Beryllorum non vnum genus esse ex antiquis accepimus; inæquales enim Beryllos appellat Satyricus. accepimus ab eodem Iacobo Beryllum pallentem chrystillinum; qui etiam lacteum se nobis querere aiebat. hanc gemmam יְמִינָה Ierosolymitanus בְּדֹולָה Bedolha vocat, affini vocabulo Beryllo. namque R. in D. mutari, vt Rodanim, Dodanim, iam aliás docuimus; Arabicè etiam vocari אלְכָלִיר Belor, diximus.

12. **Iaspides.** Iaspides nomen apud Latinos retinet, quanquam & Græcè & Latinè legamus alicubi βήρυλλος. Arabicè autem in huius loci & lapidis interpretatione יְמִינָה I A S P scribūt. Quid verò causæ fuerit, quamobrem à Ierosolymano interprete gemma hæc אַלְמָן appelletur, diuinare satis rectè nequeo, nisi fortassis margaritæ nomen etiam Iaspidi illo saeculo vulga iter fuerit tributum. Certè Onkelos hanc פְּנַתְּרִי Panteren vocat, nomine omnino Iaspidi conueniente; Pantheram enim animal, pictam esse nouimus, atque macularum elegancia cæteras feras illicientem,

Onkelos. **Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.** color totius pellis, præter maculas, fuluus est. eiusmodi

maculosas & fuluas Iaspides vidimus;

— atque illi stellatus Iaspide fulua Ensis erat. — Virg lib. 4.
Amiad.

sunt autem Orientales omnium optimæ ac pulcherrimæ. Electro potens & Iaspide clarus eōa. Est & viridis Iaspis, sed fuluam in pectorali fuisse, satis indicat nomen Pantheræ, à Chaldæo expressum. Atque hæc de gemmis breuiter indicasse satis fuerit. iam cæteras huius ornamenti partes absoluamus. Hoc rationale, siue pectorale, seu contemplatio iudicij explicatio causa dicitur, quatuor armillis, siue annulis, ad quatuor angulos affixis, auctum erat: ex duobus superioribus ligabatur catenis duabus aureis, in spinis catenæ. formam contortis, quæ singulis vncinis adnectebantur duobus illis annulis, quos in humeris Ephod sub lapidibus magnis auro inclusis, depinximus; inferius vero vittis siue funiculis duobus ad utrumque annulum in Ephod, iuxta cingulum ad dexteram lauamque assutum alligabatur, ita ut quocunque modo atque habitu sacerdos eset, tamen pectori semper hærens ornamentum hoc haberet. atque ita nostra Versio habet: A se inuicem rationale & superhumeralē nequeant separari: vel ex Hebraico verbo, Et non attollatur rationale desuper Ephod.

Fuit præterea Balteus ex eadem materia, eodemq. artificio cum Ephod, & rationali factus, qui Ephod cu inferioribus vestibus omnibus continebat.

Postremum verò capit is indumentum atque ornamentum fuit, quod מִגְגָד Hebrew dicuntur, nomine à cidaris. qaz, quod Ambire & operire significat, deducto. ambebat enim operiebatque caput, eo ferè modo, quo Orientalium incolarum Tiara, quam Turcico vocabulo Torbant dicimus. nostri interpretes Cidarim & Tiaram vertunt. ea linea siue byssina omnis erat simplicissimæ candidissimæque albedinis, cui ad frontem alligabatur aurea lamina, hoc elogio inciso לְוִזְרוֹן Lamina. hoc est, Sanctus Domino. Atque hæc vestimenta ornamentaque omnia summorum illorum artificum opera & industria ex diuino consilio facta sunt.

Vnum illud mysteriis plenum genus restat indicandum, quod ex natura vnuque sui חָרְבָּה Havrim & Hathumim vocabatur, quod ex verbo Inflammationes illuminationesque, & perfectiones atq. simplicitates reddere possumus, cū adiuncta notatione insigni, videlicet illas illuminationes, & illas perfectiones. Noster interpres Doctrinam & veritatem vertit. omnia enim hæc & plura etiam in illis Hebraicis nominibus continentur. Hanc autem rem, cuiuscunque naturæ illa fuerit, hominum artificio factam, aut comparatam non fuisse, sed diuinitus datam Moysi, vel eo tempore quo lex & tabulae, vel eo quo perfectum opus fuit, arbitramur, eamque fuisse multipli figura distinctam, simuletiam claram, lucidam, speculique instans, ex nominum figura & numero etiam multitudo intelligimus. In omnibus aliis, quæ hactenus commemorata descriptaque sunt, ornamenti & vestibus, hoc modo scriptum legimus. Et facies, & facient, & scribent. Atque in ipsa curatione eorum sic etiam legimus, Et fecerunt, & scripserunt, vel inciderunt. &c. in huius verò arcanæ rei commemoratione, Et pones. siue ex Hebraico verbo, Et dabis in rationale iudicij Vrim & Thumim. Et in Leuitici libro scriptū Levit. 8. est, Et dedit ad rationale Havrim & Hathumim. id est, Indidit in Rationale: diximus autem Rationale fuisse duplex, tribus lateribus commissum; ex uno autem latere apertum, inter utramque autem partem Vrim & Thumini inferebant, ibidemque seruata, sacerdotis hærebant pectori: inde verò proferebantur, quoties diuinum responsum petendum erat. Quod si quis nimis curiosè querat, quanam materia illa Vrim & Thumim secundum naturam constarent, facile à nobis responsum accipiet, dummodo idem nos certissime doceat, quodnam lapidis genus illud fuerit, quo

lex digito Dei incisa, primū Mōsi in Sina monte tradita est; namque illi lapides non ut posteriores à Mōse comparati sunt, sed à Dēo ipso dati. Deinde etiam docet cuiusmodi materia constaret ignis ille cælitus immensus, qui prima Aaronis procurantis sacra corripuit, quem etiam per totos septuaginta annos à Ieremia absconditum perdurasse auctores tradunr. Quali etiam materia manna illud celeberrimum confectum fuerit, quod cùm simplicissimum esset & suauissimum, tamē intra quatuor & viginti horas corrumpebatur, & sexto quoque die ad quadraginta horas vltieriusq[ue] conseruari poterat: eiusdemq[ue] exigua portio, quanta in Gomer capi poterat, per multos annos in arca vase aperto, & facile perflabili, in perpetuum monumentum conseruata est. Quòd si quis respondeat tria hæc genera vltra communem naturæ rationem arcano miraculo constitisse, is à nobis de hoc etiam quarto non minùs consonum expectabit responsum. Iam verò si vltra inquiratur, vbinam, quando, & quomodo illa Vrim & Thumim perierint, & an sublata fuerint diui-

nitus, hominumq[ue] v̄sibus negata; id de hac re nos referemus, quod de illis aliis tribus generibus legimus: quæ in primi templi excidio à Ieremia recondita sunt, nec vltierius reperta, præter ignem sanctum, de quo nonnulli affirmant: id agente Dēo, ut hominum genus sanctorum etiam rerum, quæ noui testamenti tempore oblatæ sunt, desiderio & expectatione afficerentur.

Minoribus sacerdotibus vna vestis linea tunica sive stola simplex præscripta fuit, cum ornamentis duobus cingulo & cidari ex lino etiam candidissimo confecta. Harum omnium à nobis descriptarum rerum tabulam addidimus, summi, inquam, Pontificis imaginem suis vestibus ornamentiisque instructi, cum ministrorum etiam indumentis. Atque emblematis loco vtrinque suspendimus totum illum apparatus, quem ad sacrificiorum & antiqui cultus vsum (qui propriè ac verè ιερία id est, Seruitium dicebatur) in promptu esse oportuit, cuiusq[ue] nomina & partes in sacris libris sparsim leguntur.

F I N I S.

SACERDOTIS ANTIQVÆ SANCTIS VESTIBVS ET ORNAMENTIS INSTRVCTI EXEMPLVM, EX DESCRIPTI ONE MOSIS A BENED. ARIA MONTANO OBSERVATVM. CVM MINISTERIALI SACRIFICIORVM APPARATV, ET MINISTRORVM VESTIBVS.

A Linea stricia vel
Tunica solo
B Tunica superior.
Tintinnabula.
Malogranata.
C Supernumerale.

D ארכט
E מאנפער
F F מנטוותחונים
G G משכירות
H H שרטרוא
Baltheus
Cidaris, vel Tiara.
Lannii superiores.
Annuli inferiores.
Annuli postieriores.
Annuli postieriores.

I Rationalis.
J חסן סופט
K טנווה
M מנטוותחונים
N נתקילים
O פינעלת בתרת
P פינעלת בתרת